

Jiddisch - en väg tillbaka och en väg framåt

Det finns många drivkrafter bakom ett jiddischstudium. En kan vara lusten att lära sig språk i allmänhet, en att fördjupa sin judiska känsla och förståelse för det judiska. Ja, det finns naturligtvis lika många orsaker till lusten att studera jiddisch som det finns jiddischister. Men, Rosa Petrova har ett alldeles speciellt motiv... för henne är jiddischen ett sätt att komma tillbaka till tider som en gång var; i Rosas fall till 40- och 50-talets Moskva.

Rosas föräldrar kom båda från Ukraina, men gifte sig i Moskva. 1942 stupade fadern vid Stalingrad. Under "Det stora fosterländska kriget" var Rosa, hennes mamma och morfar evakuerade tre år i Tasjkent. Efter en månad dog morfadern.

1944 kom Rosa och mamman tillbaka till Moskva och två år senare fick Rosa en styvfar, en polsk jude som lyckats ta sig till Sovjet och enrollerats i Röda Armén.

- Vi bodde i Selo Aleksejevskoje, en stadsdel i Moskva där de flesta var judar och alla talade jiddisch. Mamma och Grigorij, styvfar, talade jiddisch med varandra och jag förstod lite av vad de sa, men svarade på ryska. Det var väl inget direkt religiöst hem, men vi firade i alla fall Pesach. Alla talade jiddisch där. Jag minns en grannfru som alltid skojade med mig och sa: "דאָ קומט רייזעלע מיטן צעבראַכענעם גלייזעלע". En annan skojade alltid och menade att jag var "צעדרייט אַפֿן גאַנצן קאַפּ".

Men, allt var inte skoj och skämt. Sovjets judar fick efter kriget snart veta, hur härskarna såg på dem. När Rosa var 16 år, fick hon sitt inrikespass med punkt nummer fem: **nationalitet judisk**. Hon minns en konstig känsla av oro och rädsla.

Visserligen hade hon själv inte mött någon antisemitism, men förstod ändå vad punkt fem innebar. Den var en tydlig påminnelse om hennes status i Sovjet, att judar skulle hållas kort. Senare, när hon började arbeta, visade det sig att hennes nationalitet satte käppar i hjulen, då hon skulle söka tjänst. Hennes chef hade rekommenderat henne för avancemang på en annan arbetsplats. Anställningsintervjun gick utmärkt, men på ansökningsblanketten måste Rosa skriva in sin nationalitet och sedan var det inte aktuellt med någon anställning längre.

1990 kom Rosa till Sverige med sin då 17-åriga dotter. Hennes judiska identitet stärktes i Sverige och hon kände sig för första gången stolt över att vara judinna. Här kunde hon öppet visa sin tillhörighet utan skam eller rädsla. Rosa kom till Göteborg i juli och redan i augusti tog Jane Rosenberg henne till Församlingen på Kiddush för första gången. Ända sedan dess känner hon en tillhörighet till Judiska Församlingen i Göteborg.

Kontakten med jiddisch genom församlingens olika kurser öppnade dörren till det förflutna och medförde en stark känslomässig innebörd. Det blev en återkoppling till barndomen och mamma Luba. Och hur många gånger har inte Rosas "klasskamrater" hört Rosa ropa förvånat: Javisst ja, det var ju så mamma brukade säga!

Men, för Rosa är jiddisch inte bara en väg tillbaka. Det är också en väg till framtiden.

Hennes dotter bor nu i Israel och både barnbarnen och svärsonen talar jiddisch. Barnbarnen går alla i jiddischspråkiga skolor.

- Det finns något särskilt med jiddisch, endast jiddisch kan uttrycka det som kallas *jidisher tam* eller *jidishkeit*. Det är själva språket, som är just detta speciellt judiska.

Det finns alltid en annan känsla i jiddisch, ett slags humor... också i det svarta. Om man skulle säga på ryska: *ואָלסטו וואָקסן ווי אַ ציבעלע, מיטן קאַפּ*, *må du växa som en lök med huvudet i jorden och fötterna upp!*, skulle man skaffa sig en fiende för livet, men det kan man säga på jiddisch. Jag skulle heller inte ta illa upp, om någon sa, att jag var *נאַריש אַפֿן גאַנצן קאַפּ*, säger Rosa.